
שם: מתן חרמוני

מקום לידה: קיבוץ דורות, ד"נ חוף אשקלון

מקום מגורים: אוונסטון, אילינוי, ארה"ב, 60201

שפת אם: עברית

שפה שנייה, שפה שלישית: אנגלית, יידיש

חולם בעברית

מתרגם אהוב: שמעון הקיין

אמן שפה אהוב בעברית: זאב ז'בוטינסקי

אמן שפה אהוב בשפה אחרת: משה נאדיר (יידיש)

ארץ מובטחת: תל אביב

אול רייט. זהו הגיליון הנקי הראשון שנפתח כאן בגולה, בשיקגו.

מה אפשר לכתוב בשיקגו? אז ככה, אפשר לכתוב ככה: הנה שיקגו, הנה הטרמטואים האלקטריים, מרכבות אש ברמה ובשאל תחתיות. ככה זה שיקגו. כמו שראה אותה ברנר בעיני רוחו לפני מאה שנה במכאן ומכאן. שום דבר לא השתנה. אותם הטרמטואים האלקטריים ואותה מרכבת אש שבאופן פמיליארי נקראת כאן ה-L ומנקזת אל לב העיר את כל ריבוא רכבות הברגים במכונה ששיקגו שמה, כמו שכתב ברנר אז מיפו.

את מקומו של דיאספורין המתהלך כאן ברחובות שיקגו ובפרבריה, תופס עכשיו אחד, מ"ח. גם הוא בין ההולכים, גם הוא בין הנוסעים ב-L, גם הוא מתרגש התרגשות גדולה כשהוא עובר ליד אצטדיון ריג'ליוויל, שבנה יצרן המסטיקים בעבור קבוצת הבייסבול שהיתה בבעלותו בשנות העשרים והשלושים של המאה הקודמת. אֵל קפונה היה כאן אז המלך, ולמועדונים שבהם נמכר אלכוהול קראו Speakeasy. דיאספורין של ברנר החמיץ כמוכן את כל ההתרגשות הגדולה הזו, שכן הוא ארז חפציו ונסע לפלשתינה. גם אותו מ"ח החמיץ את התקופה ההיא בשיקגו, כפי שהחמיץ הרבה תקופות ועניינים אחרים בימי חייו.

כך או אחרת, הוא, להבדיל, לא הולך מדי בוקר לבית מלאכה לייצור כובעים, כמו שעשה דיאספורין של ברנה. הזמנים השתנו. הוא פוקד את בתי העקד לספרים. הספרייה הראשונה שבה ניצבו רגלי כאן, בפרברי שיקגו, היא ספרייה ציבורית, ספריית העיר אוונסטון. פיליפ רות כבר כתב על ספריות ציבוריות באמריקה, ואני, בנוגע לזה, אין לי הרבה לחדש. ספרייה ציבורית באמריקה היא בית משוגעים. מתשע בבוקר ועד ארבע אחר הצהריים מתקבצים בספרייה הציבורית מיני אושפיוזין שלא היו מביישים את בתי המדרש בעיירותיה של מזרח אירופה במאה התשע-עשרה. על זה כתב כבר מנדלי מוכר ספרים וכתבו רבים אחרים, וגם כאן אין לי דבר לחדש. מי שרוצה שיפתח אצל פיליפ רות ויקרא על הספריות הציבוריות באמריקה, שיפתח אצל מנדלי ויקרא על בתי המדרש בעיירה. בשעה ארבע, אגב, באבחת מחוג, מחליפים שוטי העיר ובטלניה מקומות עם אמהות אלגנטיות המלוות לספרייה את ילדיהן. מדי פעם מגיח גם זכר, איש, גבר, מה שנקרא בשפת הפרברים stay-home-dad. מנסים כאן לא לערבב בין אלה לאלה. בכל זאת, יש כאן ילדים שנועדו לגדלות. רם עמנואל, ראש העיר שיקגו, גדל כאן בסביבה.

אבל לא בזה העניין.

ספריית האוניברסיטה N שבגלילות אילינוי משקיפה על חופי אגם גדול, אחד מחמשת האגמים הגדולים שבטבור יבשת צפון אמריקה. מחרכי החלונות שבספרייה הגדולה הזאת נשקף גם קו הרקיע של העיר שיקגו. אילו הייתי צלם הייתי מצלם את קו החוף שהופך לקו רקיע של העיר הגדולה, עם מי האגם שצבעם מתחלף על פי מזגו של הטבע ועל פי עונות השנה. הייתי מצלם שקיעות של פטל מעל מִקְרָצְפִי השחקים של העיר. הייתי מצלם את מלמלת השלג שמכסה את העצים עם בוא דצמבר ואת האגם שקפא בכרוואר. אבל אני לא צלם, והמצלמה שקניתי כאן ב־Target לא מְצַלֶּמֶת קווי רקיע, אלא רק עצים שעומדים בשלכת.

הגלובליזציה, באיזה אופן, פסחה על הספריות העירוניות, על בטלניה ומשוגעיהן ואפילו על הילדים שממלאים אותן בשעות אחר הצהריים. אבל על ספריות האוניברסיטאות היא לא פסחה. משמע, מספרי הספרים זהים בתל אביב ובקרקוב ובניו יורק, וגם בשיקגו רבתי. בכלל זה כלולה גם ספריית האוניברסיטה N.

892.4: זוהי דרך הלבנים הצהובות של כל מי שיצאה נפשו לספרים עבריים.

לחויית ההגירה – גם הגירה זמנית היא הגירה – יש ביטויים רבים

ושונים. הביטוי המאיים ביותר הוא החוק, החוק וכוחות החוק. אני, למשל, מפחד כאן מהמטרה. אני לא פורע חוק. לא גנב ולא שודר ולא גזלן. אבל אחד הביטויים הוא שאני לא מסתובב כאן כאחד מאדוני הארץ אלא כמהגר, ואף על פי שנכנסתי לארץ הזו כדין, דיני הוא כדין כל מהגר אחר. לא עוד אדון, אלא מהגר. יש בזה גם משהו נוח, אני חייב לומר. אבל גם לא בזה העניין.

מוטל בן פייסי החזן מספר באחד הפרקים הראשונים של הרומן על כך שדחסו לתַרְפּוּסִים כל מה שנכנס, ומה שלא נכנס הוא כבר חלק מזיכרון שהולך ודהה. כמו ספרי הקודש של אבא שלו ע"ה שמכרו בפרוטות לראשון שהציע לשלם בעדם. זה היה קצב או גבאי. אני לא זוכר בדיוק, ואין לי כאן הספר כדי שאוכל לברוק.

אנחנו, ספרים שלנו שלחנו דרך הים. לא הכול, חלילה, המשלוח יקר, ואנחנו עשירים קטנים מאוד. את הרוב אֶכְסְנוּ. אבל ארבעה ארגזים שלחנו. ארבעה חודשים, חודש בעד כל ארגז, והספרים עדיין בים. וכל ארגז, איך נגיד, כל ארגז מלמיליאן. כל הגנום האינטלקטואלי שלי צפון בארגזים האלה. חיי הרוח שלי בארגזים האלה, פיסות מהנשמה שלי ארוזות שמה בארגזים. העבר שלי ארוז שם בארגזים, והעתיד גם כן. אבל הספרים בים ואני בפאתי שיקגו.

892.4

חשוב לציין: יש ספרים בעברית בספריית האוניברסיטה. לא הרבה. יש מדף אחד ארוך למדי, שעליו מאוגדים הספרים, שורה אחת לאורך וחצי-שורה מן הצד השני. כלומר, אין אפילו פרוזדור של ספרים עבריים. קשה להגיד שהספרים צפופים על המדף, אלה לא תרנגולות או אווזים בדרך לשוחט. כל ספר יש לו מקום, יש לו אוויר לנשימה, לא צריך להפעיל את המרפקים. כך למשל חי לו כתב העת "מקלט" שערך י"ד ברקוביץ' בשנות העשרים בניו יורק, לצד כתב העת "ביכורי העתים" שראה אור בשליש הראשון של המאה התשע-עשרה. כל מה שצריך הוא רק לשלוף מהמדף, לדפדף ולקרוא. אמריקה.

אלא שאז מתגלה דבר מוזר למדי.

כדי להגיע אל מדפי הספרים העבריים עוברים דרך מדפים על מדפים על מדפים של ספרויות שכנות: צרפתית ורוסית וערבית אפילו. הספרים שעל המדפים האלה, חלקם בְּלוּ מזוקן, כמו שאומרים. כריכות התרפטו, דפים נתלשו,

הערות נרשמו בשוליים, בנוצות אווז, בעט נובע, בעט כדורי, בעפרונות עופרת ובמרקרים צבעוניים. אין דור שחס על הדפים של הגויים.

אבל על עמודי הספרים העבריים חסו גם חסו. הספרים עומדים שם חדשים לחלוטין. הכריכות עדיין מבהיקות, ללא טביעות אצבעות וללא אוזני חמור וללא וללא. הרבה ללא. ספרים חדשים. איש לא קרא. איש לא דפדף אפילו. איש לא הפריד בין דפים שלא נחתכו כראוי במפעל הדפוס. עם סכין נייר צריך לעבור כאן ולבתק את בתולי הדפים האלה. את ויזלטיר צריך לשלוח לכאן שיעשה קצת אלימות בספרים. בפתח כתב העת "מקלט" מתנוסס, באנגלית, שמו של אחד, ג'ון משהו, מגלזגו, סקוטלנד. מעניין מי היה הסוכן הממולח שהצליח לשכנע את השטלנדי הזה להיות מנוי לכתב עת בעברית שמימיו לא קרא. רפי הכרמו של כתב העת, שלא פגשו אצבעות אדם מימיהם, לא נקרעים אלא נשברים. והנה מהדורת הפועל הצעיר של כתבי ברנר משנות העשרים. גם כאן מישהו התרשל בחיתוך הדפים. שמונים שנה כמעט עברו ואיש לא טרח על העניין הזה.

אני נוסע ל-Target. קונה סכין נייר. בכניסה לספרייה אני מחביא את הסכין בשרוול המעיל. איש הביטחון אינו מבחין בה. אני מנווט בשטח אויב אל המדפים המסומנים ב-892.4. אני מוציא את הכרכים של ברנר. אני משחיל את הסכין אל בינות לדפים החתומים. באבחת סכין נייר אני חותך את הדפים. שמונים וכמה שנים מאוחר מדי. אני קורא:

"הנה שיקגו, הנה הטרוואים האלקטריים, מרכבות אש ברמה ובשואל תחתיות."

בערב הגיעו שני ארגזים.